

Forfatter: Drachmann, Holger

Titel: Højskamling

Citation: Drachmann, Holger: "Højskamling", i Drachmann, Holger: *Samlede poetiske Skrifter*, 1906-1909, s. 200. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-drachmann07tom-shoot-workid55702/facsimile.pdf> (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: Samlede poetiske Skrifter

Føgre Strand!
 Skuden slynger Vimplen imod Skyen,
 Kirken løfter Spiret over Byen,
 Koret svulmer af Te Deums Røst;
 Orlogshæder paa den dybe Bølge,
 Admiral og Gast i samme Følge,
 Havets Putsslag i et Sømandsbryst.

Fagre Mark!
 Bøssens Løb bag Gærdets Voide blinker,
 Skuddet lyner, Røgens Kranse vinker
 Tapre Skarer frem til Sejersdød;
 Ædelvildt kan fældes under Jagten,
 Ædle Sønner faldt mod Overmagten,
 Marken gemmer Mindet i sit Skød.

Fødejord!
 Drukket har Du Blod og salte Taarer,
 End dog strømmer Kraft i dine Aarer,
 End dit Hjertes Puls i Hjerter staaer;
 Endnu kan vor Røst Te Deum synge,
 Endnu fyker Tapperhed sin Klynge,
 End vort gamle Danmarks Land bestaar!

HØJSKAMLING

FØRSTE KAPITEL

Rejsen derud.

Hvilke Mennesker her boede! — her sønden for Kolding, ned
 imod — hu ha! — denne Grænse...

Aa, Visvas, Grænse?

Det er atter den sorgløse, som — nej stop, det er den taalmodige,
 som denne Gang synger. Thi det er det mærkelige ved Danmark,
 dette lille mærkelige Land, at nu for Tiden, hvor man paastaar, at
 alt gaar op i Politik, saa er der dog ingen, som laver politiske Sange.
 Det stemmer os for Brystet, naar vi skal til at finde Rim for Provi-
 sorium eller Anti-Provisorium. Muligvis et Tegn paa, at der nærmer
 sig en lysere Tid, en mere udjævnet Tid — eller hvad mener man
 om en Tid, hvor et stort, almægtigt Spørgsmaal griber os i Brystet,
 tager os i Nakken, eller bare klør os under Hagen med et: Roligt,

roligt, Børn; betænk, at Bussemanden staar for Deren! lad ham dog ikke komme indenfor!...

Men enhver af os gaar med en eller anden lille Vise, som han saa gerne vilde synge, om han blot kunde faa Gehør. Og imellem os fire skulde der jo være Gehør.

Og saa sang den taalmodige:

Gammel Gaard paa gammel Grund,
Vidt til Væg, skøndt lavt til Lofte,
Velkomstmil om Alvorsmund,
Hjertet varmt bag Vadmelkskofte;
Denne Patriark er Mand,
Mærket ej af Tidens Vunde:
Det er Danmarks Hædersstand,
Det er Landets Odelsbonde!

Denne Viv er mild i Ord,
Stærk af Sjæl, om ej af Lemmer,
Fredens Alf bag Arnen bor,
Ude, inde Du det nemmer;
Bænket under gæstfrit Tag
Intet artigt Bud Dig tvinger:
Ordet farer vel i Mag,
Tanken løfter sig med Vinger!

Op ved Gry i Stald og Lo,
Arbejdsdragt og Arbejdshænder,
Aften er til Gammens-Ro,
Hvor den muntre Lampe brænder;
Bondesønnen skifter Ham,
Lader regnvaad Kittel tørre,
Holder Dovenskab for Skam,
Men Vankundighed for større!

Bondens Datter, som hans Søn,
Sparer ikke sunde Kræfter,
Oppebærer Arbejdsløn —
Slaar saa Bogens Sider efter,
Dykker sig i Kundskabs Bad,
Fin Natur og grove Hænder:
Det er her — ja spørg kun ad —
Hvor vor Grænse-Baune brænder;

Og den kaster Blink mod Syd,
 Og det fanges op dernede,
 Hvor den samme Streng gi'r Lyd,
 Samme Hænder Baalet frede;
 Hvad er Skellet? kun en Pæl
 Rammet ned af Magtbuds Hammer:
 Hellig Ild fra Sjæl til Sjæl
 Over Landegrænsen flammer!

Og os tænker nogen at germanisere? Ja spørg kun ad hos Bolværket paa denne — og paa den nærmeste Side af den vilkaarlige Grænse.

En meget interessant Undersøgelse, denne. Men det ligger ikke for i Øjeblikket. Nej, der ligger for, hvad vor lille tykke Ven, Købmanden i Kolding, gav os et Vink om. Han var dog en elskværdig Mand, med sit aabne, runde, opvakte Ansigt, de smaa skælnske Øjne bag de klare Brillen, en sund Sjæl i et sundt Legeme. Ingen Sjælens Bitterhed; ikke denne nymodens tirrende Gnavenhed, der paa Forhaand kan fordærve selv den bedste Tur for os — uanset at den hele overlegne Satire maaske stammer fra Kardialgi...Prosit! Saa sagde han til os:

„Vil De lære en Kærnebefolkning at kende? Vil De m. H. staa Ansigt til Ansigt med, om jeg saa maa sige, Idealet af en Landbo-stand? Godt! tag dérhen og dérhen. Ingen Steder er der Spor af Fæstjerd. Lutter Selvejendøm. Gamle Gaarde, gamle Slægter. Hvad? storsnude? Nej, ikke det, der ligner kalkunske Bønder. Bonden dér er, hvad man paa Gammeldansk forstod ved „Bonde“. Det samme, som man finder helt ned igennem Slesvig. Han er ikke blevet til, hvad man paa Nytdansk forstod ved...naa ja, De forstod! Han rutscher ikke omkring paa Møder. Han bliver helst paa sin Gaard og sin Grund. Han dyrker sin Gud og sin Jord — begge lige alvorligt. Hængchoved? — ikke det fjerneste! Han selv, hans Kone og hans voksne Børn er religiøse Naturer, naive Mennesker, m. H. — men lige saa godt opdragen, og bedre hjemme i Literaturen, end som en Købstadborger — uden at regne mig selv! Han gaar i Vadmel eller Klæde, ligesom det falder sig, men han forsøger aldrig at gi'e Herremanden — om han end har mere Raad end mangan Herremand. Han er opdraget ved strengt Arbejd — naturligvis. Tager han sig lidt bekvemmere ud paa sit Livs Aften, saa har han ærlig fortjent det. Hans Hustru ligger ikke paa den lade Side; og den ældste Søn saa vel som den yngre, samt Døtrene med, de tager fat i det groveste, som i det finere. Men se dem i Kirken, eller om Vinteraftnen i Dagligstuen, eller til noget Gilde og siigt — jeg siger Dem, m. H.:

Købstadfolk er ikke bedre i Klæderne — uden at rose mig selv, som er Ekviperingshandler og som forskaffer dem, hvad de bruger. Men *Mandérerne* kan jeg ikke forskaffe dem. Det har de fra Vorherre — og saa ligger det vel i Blodet; for det er gamle Slægter — Odelsbender, m. H.!"

Vor Køhmand fik Ret. Og man kunde holde en hel lille Lægmandsprædiken over, hvad vi fik at se og høre paa vore Besøg.

Men hvorledes gribe en saadan Prædiken an?

Muligvis saaledes:

Hør, hør nu efter! Lad os være ærlige; rent ud af Posen. Man kan vaagne en Nat — eller blot saadan paa en Middagslur — eller man kan bare fare op af Tanker — med et smerteligt Stik i Hjertet ... aa Gud, det betyder vel intet, men alligevel: Sæt nu, Danmark gik under!

Ja, vi smiler selvfølgelig i næste Sekund og ryster paa Hovedet, og hvis vi netop ikke er alene, saa lægger vi Ansigtet i trygge, i de mest overbeviste Folder — thi ingen maa naturligvis ane, at en saadan Tanke kan gribe os. Men hvis f. Eks. den sørgmodige sidder lige overfor os i Vognen og fæster sine underlige tunge og dog saa gennemtrængende Øjne paa os — ja saa vender vi os til Siden og søger Støtte hos den taalmodige. Men den taalmodige ryder i dette Øjeblik Velsignelsen ved en fast, tryk Slummer — og det var dog Synd at vække ham, for at han skulde bortjage en ond Drøm i vor egen urolige Søvn.

Den sorgløse? Den sorgløse har sat sig udenfor paa Bukken hos Kusken. Og Kusken er ingen anden end vor tykke Ven Købmanden, hvem det er en „ren Fornøjelse“ baade at køre for os og vise os Vej. Og dér sidder de to, som har fundet hinanden. Til Trods for den fine Foraarsstøvregn, hvorigennem Solen med lange Mellentrum blinker, og som jages af den friske — lidt vel friske Foraarsvind, saa sidder de to dér og ryger paa deres Piber og har det rigtig godt sammen. Og Kusken peger med sin Pisk ud over Koldingfjord og ud imod Lillebælt, hvorover Regntykningen hænger, og han peger ind over det bakkede Land, med Skovstrækninger og med Veje, indgærdede af tætte, levende Hegn ... se dér bor den Bonde, som vi skal besøge — og hist den Præst — og her og dér! ... vi skal træffe mange Folk; og imidlertid triller en Lærke højt oppe i Luften, trods Støvregn og Blæst, og en Solsort fløjter i den nærmeste lille Lund.

Men vi sidder inde i den lukkede Vogn, der begribeligvis er saa aaben og saa fuld af Træk, som en saadan lukket Provinslandauer er. Og disse tunge, gennemtrængende Øjne hviler paa mig. Og saa

er det, at det lister sig paa mig, som saadan noget kan komme listende og krybende, ligesom en Febergysen, paa En:

Sæt, at Danmark sang paa sit sidste Vers!

Den sørgmodige bøjer sig frem imod mig og hvisker:

„Vi er bleven saa smaa, som vi kan taale at blive. Hvem siger, at vi dog ikke kan blive mindre? Gør vi os Umage derfor — eller gør vi ikke? En Strid om et Forfatningsspørgsmaal, det hele! Ganske vist, vi tror, at det kun er en Strid indenfor rimelige Grænser. Den vil vare sin Tid; saa vil enten det ene eller det andet Princip — Regeringens mere autokratiske, eller Oppositionens mere parlamentariske — blive slaaet fast ... og saa kan vi arbejde videre. Oho! arbejde? Det forudsætter Kræfter, gensidig Tillid, gensidig Imødekommen, et fast Centrum, hvorom Folket naturligt kan gruppere sig — det forudsætter et Folk, som ikke har gjort et Spring ud i Luften, men som bliver ved Jorden, nærer sig ikke blot af Markens Fedme, men af Markens dyreste og dybeste Minder; det forudsætter i ødste Forstand et stærkt, et solidt, et konservativt Folk.

Thi vi er faa og smaa; vi har ikke Raad til at eksperimentere, saaledes som de mange og de store.

Men hvad har vi — allerede nu — oppebaaret som denne Strids Frugter? Vi har muligvis paa den ene Side nærmet os en Reaktion, der ikke er os naturlig, saa demokratisk anlagt som vort Sind, vort Gemyt er. Vi har sikkert paa den anden Side allerede nu givet os hine dunkle, fremmede, koldt-ræsonnerende, hadefuldt virkende Magter i Vold, som — som ... Gud forbyde det — men hvor er vor Ungdom henne? Thi har vi endogsaa selv, kære Ven, i vor hede, hidsige Ungdomstid taget fejl af det Motto, hvorunder en Statsborger bør kæmpe for det heles Vel — saa har vi jo nu Børn: Børnene er det daglige Ansvarskrav, som stilles til os fra endnu uskyldige Øjne, fra Læber, som endnu ikke har smagt paa en hidsende Frases søde Vin. I Dag er Barnet en pludrende Ting, som vi kæler for. Om ganske kort Tid er det en Yngling eller Jomfru, der fordrer ren og klar Besked: hvor skal vi stille os? hvad skal vort Livs Løsen være?

Men, kære, dyrebareste Ven, hvad ser vi nu for vore Øjne? Render ikke hist en Skare unge, hæderlige, daadskraftige Sønner af gode Forældre omkring med Idealet: Gardeofficer! skrevet paa Panden eller dog gemt i Brystet. Af en ubestemt Trang, som Tidens Splittethed hver Dag forstærker, synes de kun at se Tidens Opgave i at slaa Kreds om en Trone, som for det første næppe momentant er vaklende og i øvrigt vel fuldt saa meget er støttet paa et Folks Kærlighed, som paa en Lovparagraf — endsige paa Kaardespidsen. Nuvel; dem om det! Der er i hvert Fald noget Skær af Ungdomsroman-

rik over deres Færd. Og Romantikken slumrer paa Bunden af det hele Folk — ligesom den brave Gardeofficer, Holger Danske, i Kronborgs Kælder.

Modsat hertil — hvad har vi saa? Nu er Natrvidenskaberne ovenpaa, Analysen, Kritikken, selvfølgelig den indforskrevne, men den har allerede fundet god Jord iblandt os, og den gror baade gennem Pælerødder og Trevlerødder i de unges Sind. Det strømmer over af Foredrag, af Diskussioner — alle sammen er de „oplysende“. Skal det betyde, et en stor Part af vor Ungdom med et Slag er bleven til „lyse Hoveder“? Maaske. Men der falder Skygge over Hjerterne. Hvem tør længer tænke naivt — endsiges tale? Men der *maa* Naivitet til for en Slægt. Det er den, der religiøst set griber Trøen. — Holdt! vi kan ikke alle være kristne! — Godt! men vi ville have vort Gudsbegreb! — Sniksnak; det er Naivitet! — Meget vel; Naiviteten er den, der politisk sét gør et Folk patriotisk, offerberedvilligt, fast under Pæren, sundt og glad under Freden! — Bah! gaa til Kanon-Damerne som Sekretær! — Nu bliver De uforskammede, mine Herre! — Selv uforskammet!...

Og paa den Maade kommer man, nolens volens, til at nærme sig Gardeofficererne — hvad der i og for sig ikke vilde være til Hinder for, at man befandt sig i godt Selskab. Kun er det ikke nok. Det er ikke nok, at man er besjælet af en varm og redelig Overbevisning, og til Nød har en god Sabel; — det redder ikke Land og Rige. Gardeofficeren er igennem Forudsætninger og Konsekvenser tvunget til at bevæge sig i Ekstremerne — lige saa vel som Radikaleren. Nej, men der *maa* findes praktiske Folk, der tilfide har den ideelle Baggrund; jævne, støtte, sindige Folk, der ikke kommer ud i Pludderet; sagmodige, godlidende Folk og dog Karakterer; Folk, der besidder noget, og derfor har noget at give af ... Folk, der ikke bestandig vil ha' noget ... Folk, der ikke skal søge hverken deres aandelige eller legemlige Brød paa de gærende Lidenskabers Overdrev ... Folk endelig, der kan rejse ud og lære noget uden at tage Skade paa deres Sjæl, og som kan blive hjemme uden at tvivle paa, at Hjemmet dog er det bedste!

Se, hvis Ungdommen kunde rekrutteres af saadan en Slægt ... hvis det Lag kunde begynde at brede sig, modtagende den nødvendige Paavirkning og skydende alt overflødig eller skadeligt fra sig ... ak, men hvem kan tro derpaa?

Den taalmodige var vaagnet — havde maaske kun sovet paa Skrømt — og begynde nu, til vor øjensynlige Overraskelse, at synge ovennævnte Vise med „Gaard“ og „Grund“.

Saa holdt Vognen.

ANDET KAPITEL

Fortsættelse.

Man kan møde en yngre Mand her imellem Bakkerne omkring den gamle Gaard, eller i Gaardens gamle Have, eller man kan træffe ham i Dagligstuen, hvor Familien samles: han vil i Reglen have en lille Pige med sig, et usædvanlig kraftigt, opvakt Barn, med store Træk, mørke, levende Øjne. Han taler Schweizer-Tysk med hende, nu og da nogle franske Sætninger. Og Bedstefaderen er i Forlegenhed overfor sin lille morsomme Sønnedatter — thi Gaardens aldrende Ejer taler kun godt, hjemmegjort jydsk. Noget lignende er nok Tilfældet med Husmoderen her, den driftige Bondes anden Hustru; men hun hjælper sig dog; de milde, kloge Øjne røber saa megen intelligens; desuden finder Moderhertet — Stifødrene er nok egentlig kun onde i Æventyrene — den direkte Vej til Barnet uden Hjælp af fremmed Grammatik og Syntaks. Tanten derimod, en dygtig, ung Pige, der lige kommer ud fra Mejeriet, og Onklen, den yngste af Gaardens Sønner, som endnu har Tærskeloens Støv over Skuldrene, de snakker med den lille i hendes eget Sprog. Ligesaa gør Sviger-sønnen fra Nabogaarden, en kæmpevoksen, blond Landmand med kruset Haar og Skæg, klar Dømmekraft og Godmodighed i alle Træk.

Og dette er en Bondefamilie?

Javel; det er en dansk Storbondes Familie her i Nærheden af Grænsen.

Og den lille fremmede Vildkats Fader? Han er, saa vidt jeg véd, den mellemste af Sønerne paa Gaarden. Han har noget af Udlændingen ved sig; muligvis er det kun den sydlige Sol, der har brunet hans Kinder, samt Haar og Skæg, der er klippet efter et vist Snit. I den rolige Holdning, den hele sluttede Skikkelses frimodige Alvorlighed, hvorigennem Smilet slet ikke har saa svært ved at bryde frem, ledsaget af en kort, redelig Latter — i dette „noget vist“ over Panden, i Øjet og omkring den smukke, fastegnede Mund — i alt dette ligner han Faderen. Han bærer en tærnet Dragt, som jeg antog for syet i et af de store Verdenscentre; men der kan man se, hvor man kan forregne sig. Min Ven Købmanden meddeler mig — som et Kuriosum — at denne Dragt er hjemmespundet, hjemnevævet, hjemmesyet og sendt til ham i Paris — for at vise, hvad Hjemmet kunde præstere. Han bærer Dragten som en Udlænding. Det er Forskellen.

Han gik derhjemme og arbejdede sammen med Folkene; ganske som den ældre Broder, der skal overtage Gaarden, og ligesom nu den yngre Broder. Sandsynligvis har han haft sin Skolegang i Kol-

ding. Man siger mig, at disse Bønder, disse Gaardejere her, hver Morgen sender en hel Flok muntre Smaafolk, kørende eller ridende, „ind til Byen“. Man véd her, hvor Kundskaberne kommer fra — og man vil skaffe sig dem. Men tro ikke, at her bliver mange af de nu snart overtallige Studenter fra disse Gaarde. Aa nej! Bog og Plejl — Haand i Haand. Stiløvelser og Plovkørsel, Reguladetri og Hestevanding.

Han tærskede, pløjede og red Heste til Vand's. Hans Løgame blev, som det har udviklet sig til. Han har kunnet taale Studierne *senere efter*, og han taaler Strabadserne dér sydpaa.

Han var en Snes Aar eller mere. Han gik en Dag til sin Fader: „Giv mig Rejsepenge. Jeg vil til Schweiz, til en polyteknisk Skole dér!“

„Hvad vil Du?“

„Jeg vil blive Ingeniør!“

Den gamle saa' paa ham. Han kendte sig selv igennem Sønnen. Det var Alvor, dette.

Saa rejste han. Han gik Skolen igennem med Udmærkelse, fik en Ansættelse, giftede sig med en Schweizerinde, kom til Paris, og er nu Kompagnon i et fransk Firma, der paatager sig at gøre Rumænien til et farbart Land, hvad Flodveje og Jernveje angaar.

Hvor længe han vil blive ude? Spørg ham derom! Sandsynligvis vil han tjene sig en Formue, eller — endnu bedre — lære noget ganske overordentlig godt, som senere kan komme hans Land til Gode.

Han har et meget aarvaagent, agtpaaagivende Blik for Franskmændenes store Skavanker — ikke mindst som politisk Folk for Øjeblikket; heller ikke stiller han dem højt socialt; men de er „dygtige“ i deres Fag.

Og naar man saaledes har talt med ham — dér er hjemme paa et Besøg med sin ældste lille Vildkat — og naar man har hørt Ytringerne af den takfulde, sunde, beherskede Dømmekraft, med det stadig tilbagevendende lyse Smil, det redelige, det der røber en god Samvittighed i en sund Krop, hvorpaa der sidder et godt Hoved — og naar man saa tænker paa de „mellemste“ Bondesønner, der som misfornøjede udvandrer til Amerika; eller andre af disse Bondesønner, der slaar sig paa det „politiske“ herhjemme — ja saa kan man, med al Respekt for de virkelig kaldede politiske Bondebegavelser, gribe sig i en Tilbøjelighed til at klemme denne tærnede, kraftige Arm og sige: Bravo!

Og et Bravo kan man sige til den yngre Broder, der kommer sveddrivende og støvet op fra Loen, vasker sine Hænder, trykker den fremmedes Haand og taler om Foredraget fra sidste Vinter, om Avi-

sernes Skænderier, om Literatur, den ældre saa vel som den nyere, uden Ramseri, uden seminaristisk Højtidelighed og uden studentikos Opblæsthed — naturligt, solidt, med et godt Humør — som om det hele var det Smørrebød, hvortil man drikker et Glas Portvin eller sin Dram.

Og følger man hjem med Svogeren til Nabogaarden, og ser man den unge Moder dér beskæftiget med den mindste i Vuggen, og hendes Svigerinde legende med den lille paa Gulvet, og bænkes man i Kreds med disse tre fornøjelige Mennesker, kønne Mennesker, ærlige, gudsfrygtige, oplyste, glade, virkelig „dannede“ Mennesker, og føler man, at næsten intet, hvad der ligger indenfor Ens egen Horisont, er dem fremmed — ja saa siger man ikke: Bravo! thi det vilde være paa urette Sted — men man hæver sit Glas Portvin (god Portvin) og klinker paa de to mindstes Vel — først maaske i en gemtlig Forudfølelse af, at der vil følge en mindre bag den mindste — og dernæst i en inderlig Forvisning om, at dette er et *Hjem* i den Betydning, som man kan ønske enhver Ungdom det!

Og saa kører vi igen. Men den sørgmodige har jeg nu faaet sat op paa Bukken, for at han kan nyde godt af Kuskens Sejskab. Den sorgløse sidder sammen med den taalmodige inde i Vognen hos mig ...

Og vi kom til Præsten.

Præsten var hjemme. Det var ogsaa hans Søn og hans Datter.

Der var saa mange Foraarsblomster, i Vindueskarmen, paa Spejlkonsollen, paa Borde. Den gamle Præst var Blomsterelsker — som de fleste gode, begejstrede, ildfulde og noget haardnakkede Mennesker er det. Spørg hos Wergeland. Præsten havde noget af en Oberst i sin Holdning og meget af en Digter i sit Blik. Det var Fr. Paludan-Müller, han straks mindede om; og vi var da ogsaa snart, og uvilkaarligt, inde paa „Adam Homo“. Det var Skærsildstanken, som vi fik fat paa. Var det en Tilfældighed? Maaske er der ikke saa mange Tilfældigheder i et saadant Mødes Samtaleemner, som man i Reglen er tilbøjelig til at antage. Med et lille Smil, men samtidig med noget hvast, lyst, ivrigt spørgende i Øjet, saa' han paa mig:

„I Grunden en god Tanke, en stærk Tanke denne med Lutringsprocessen. Vi kommer dog vel næppe direkte derhen, hvor vi skal, eller hvor vi haaber at komme, naar vi forlader dette Sted! Hvad mener De derom?..."

Jeg erindrer ikke, hvad jeg mente derom.

Saa gled vi over til Ibsen. Det var den tidligere Ibsen, ikke den senere just, som Præsten beskæftigede sig meget med. Det var de

store, strenge Fordringer, som denne Stormvædder i vor møre Tid uophørlig banker paa med — det var de store ideelle Krav, som denne Præst her i Nærheden af Grænsen understregede hos den selvskilerede norske Skjald.

Og saa kom Spørgsmaalet „Grænse“, Spørgsmaalet Danmark og det tyske Rige.

Præsten kunde tale med herom. Han var af dem, som fra Slesvig var bleven trængt herop, hvor han havde valgt sig sin Forpoststilling.

Og idet jeg lyttede til ham, idet jeg begyndte at gløde ved den lid — den var endda slet ikke patetisk — som prægede hans Miner, hans korte, soldatermæssige Sætninger, saa begyndte jeg paany at føle som noget levende, noget haandgribeligt sandt og virkelighedsindviet *det*, som jeg selv kun havde kunnet faa ind i min Sjæl gennem Bøger og Ræsonnement. Vi havde en Livssag. Den gik fremmest for alle Sager.

Jeg følte da, hvorledes den, der har viet sit Liv til en Sags Forfægtelse, og som endnu i sin høje Alder staar rank, oprejst, ukuelig og uoverbeviselig paa sin fremskudte Forpoststilling — hvorledes han med den ideelle Rets Krav af den yngre kan fordrø Respekt, Lydighed, Hengivenhed — endogsaa dér, hvor hans Stivhed maaske skygger for hans Upartiskhed.

Denne Præst dér var Militær. Nu faa vi kan hændes vel mange blide, meget talende, endogsaa „parlamentariske“ Præster — for slet ikke at tale om de politisk intransigente Teologer. Men han var Militær. Han havde brugt sin Kaarde hele sit Liv igennem, for at hævde sit Fædrelands dyrebareste Ret i Spørgsmaalet om at være eller ikke være overfor en mægtig Nabostat — Erobreren, der først og fremmest har udvidet sig paa vor Bekostning.

Vilde man med Billighed forlange af denne Mand, at han skulde spalte sit Sind i uafgørlige Undersøgelser om, hvor vidt *vi* altid havde grebet de rette Midler an — vi, som fra første Færd af igennem en Konges eneældige Vankelmød, igennem Oprøreres Snedighed, og endelig igennem en energisk Opbyden af alle Nationens Evner var kommen ind paa den skæbnesvangre Bane, hvorover Hohenzollernes kejserlige Jerntrone nu er rejst?

Jeg følte i dette Øjeblik hele Svagheden og en stor Del af U-Kærligheden ved de Debatter, der er rejst eller kunne rejses — ja f. Eks. paa et Studentermøde i Hovedstaden — naar denne enkelte Mand her ved Rigets Grænse, paa sit Livs Aften med Soldatens ungdommelige Glans i Øjet svinger Fanen for vor historiske Ret og for vor sønlige Kærlighedspligt mod det Fædreland, der forlanger af os alt — *alt!*

Og hvad skulde man sige til denne gamle Hædersmand — der ikke et Øjeblik dækkede sig med præstelig Salvelse — hvad skulde man med Rette bebrejde ham, naar han i sin Omtale af vort „Venstre“ vel kunde finde det demokratiske Princip, der laa i Tiden, men kun undtagelsesvis kunde faa Øje paa de Mænd, der skulde overlevere den kommende Slægt et helt og udeelt Løsen for Nationens Fremtid? Hvorledes forlange af hans patriotiske Syn denne mere end tantaliserende Indøvelse i dobbelt Bogholderi — nationalt og europæisk — Gruppe-Intrigerne — det parlamentariske Eksercérreglements Udsving i Røder — Drilllemanøvrernes evindelige Himbegimbe-Takt? Hvorledes i Grunden forlange den „lille“ Krigs Kyndighed af ham, hvem først slesvigholstenske Friskarer og siden Preussere og Østerrigere havde lært den store nationale Krigs Fanfarer og Dødshymner at kende?

Og hvorledes skulde han stille sig til den Ungdom, der alt i alt maaske er mere flittig, mere ihærdig i sin Kundskabssøgen, mere hidsig paa videnskabelige Resultater, end Præstens Ungdom var — men som ogsaa er saa sælsom afskræbet for stærke, varme Farver, saa besynderlig graat i graat-anstrøget, saa bekymret for at faa Ret i enhver Montanus-Debat, saa lidet bekymret for at se sin egen Komiskhed: en Ungdom, der ikke længer er ung?

Maatte Præsten ikke nemt komme til at staa ene her? Og var han dog ikke helt monumental i sin Ensomhed, sammenlignet med... Tys! ingen Navne.

Præsten havde en Søn.

Og han sad dér i Gyngestolen; men han gyngede ikke. En ung, køn, frisk Mand — at se til. Hvorfor skulde han ikke lege Himmelspræt med de dristigste Idéer? hvorfor skulde han ikke — om Forladelse — „sætte sin Hat, som han vilde?“ Han var jo ung og køn og frisk; han var flittig, havde gjort en god Eksamen, havde en smuk Fremtid for sig, var sin Faders Stoltid — og der var ingen unødvendig Salvelse over Præstegaarden, om end Tiden skred saa sagtelig af Sted her, som paa de rigtig gode gamle Præstegaarde?

Hvorfor altsaa ikke være glad? Hejla, Du unge Mand med de røde Kinder og de klare Øjne! Dans, dans ...

tidsnok kommer den Tid, hvor vi siger stop!

Du har jo intet at fortryde, alt at haabe af Livet. En smuk Arv fra din Fader: værne om Sprog, om Sæder og Skik, om Danskhed, om Frihed — uden hovedbrydende at gruble over, hvor vidt nogen nu,

da Tingene er sat paa Spidsen, vil tøjle eller forcere Friheden! Ellers ... stop! hvad er dit Studium? Kemi f. Eks. Altsaa undersøge, opløse i sine hemmelige Bestanddele, sammensætte, uddrage Resultater, gavnlige for den strikse Videnskab, gavnlige for det praktiske Liv. Fortræffeligt! Men der er en Fare. Der er *den* Fare, at man overfører sit specielle Studiums Metode paa det hele Liv: det borgerlige, det sociale, det politiske, maaske paa sine smaa Kærligheds-affærer, paa sine Venskaber — paa alt til syvende og sidst.

Den unge Kraft begynder med at vrage.

Jamen den store, fuldblodige Digter, der sagde det, han mente det dog næppe *saaledes*. Og hvordan staar det sig egentlig med Dig, unge Mand? Du sidder her i Præstens Stue, iblandt alle Foraarsblomsterne; røde Kinder, klare Øjne — at se til. Men naar Du taler, saa glemmer jeg, at Du ser *saaledes* ud. Du taler graat.

Sig, hvor har Du været, Svend i Rosengaard?

Vogt Dig, for at stole ubetinget paa Kemi'en. Den kunde svigte Dig paa det aller vanskeligste Punkt, og det Reagensglas, som Du holder over Spritlampens Flamme, det kan springe i det afgørende Øjeblik, og den ætsende Væske kan blinde dine smukke Øjne.

Hvor har Du været? blandt hvilke Mennesker, i hvilket Selskab? Jeg skal sige Dig det; jeg er saa meget ældre, end Du. Jeg har ogsaa været i det Selskab. Jeg har nydt godt deraf — og jeg har taget Skade paa min Sjæl deraf ... har i hvert Fald været lige paa Nippet.

Se, den sorgmodige — min Rejsesfælle — sætter sig hen bag din Stol, som ikke gynger. Han ser paa Dig fra Siden af; han ser saa kammeratlig paa Dig. Kender I hinanden? Nej, endnu kender Du ham ikke helt. Og det er godt for Dig.

Hør Du: Bliv herude, her hvor der er saa megen Blomsteraande, saa megen Fred — af den stille arbejdsomme, ikke af den dvaske. Tag ikke ind til Hovedstaden igen. Endnu ikke. Bliv herude, indtil den gamle dør. Strejf omkring i Egnen; tal med Folk. Gaa op paa Højskamlingen! ...

Du ryster paa Hovedet. Du vil ikke — kan ikke.

Ja ja; vi tales ved igen. Dog kan jeg ikke lade være med at sige Dig, at jeg synes — jeg synes Præsten er saa ensom.

Nej, Præsten har en Datter. Og hun sidder dér henne bag Blomsterbordet med et Haandarbejde. Kun igennem de rolige, halvt barnlige Øjnes opmærksomme Frem- og Tilbagegliden har hun deltaget

i Samtaalen. En ung Jomfrus Tale er hendes Blik. Forlang ikke Ord — men kend saa meget til Livet, og ær saa meget den kloge Uskyldighed i hendes stumme Sprog, at Du kan knytte en Underholdning med hende, der længe efter klinger hos Dig som en fin anstaaet Streng.

Og hun vendte Blikket fra Faderen til Broderen — og tilbage hen imod en af os.

Den taalmodige opfangede det. Han gik hen til Klaveret, og med et dæmpet: Forlov ...? satte han sig, spillede og sang:

Vær uden Frygt, Du Jomfru god;
 Det er de gærende Tider,
 Men Sønnen er Arving til Faderens Blod —
 Det skal dog vel kendes omsider;
 Vær dobbelt fast i dit Haab, din Tro,
 Nu har din Gerning et Maal for to,
 Du stille Jomfru i Præstens Bo,
 Hvor Tiden saa sagnetlig skrider!

Vær uden Frygt, Du Datter fin;
 Din Fader var blandt de gæve,
 Og dækker en Gang ham de hvide Lin,
 Af Dig vil sit Amen! han kræve;
 Du hyller ham ind i din varme Bøn,
 Saa ser Du i Øjet hans eneste Søn —
 O der er Taarers Løsen i Løn,
 Som Hjerteskatte kan hæve!

TREDJE KAPITEL

Skamlingsbanke.

Det er Volden, af Naturen rejst,
 Mur mod Fjender, Maal for Folke-Stævne;
 Her ved Støtten blir den Fane hejst,
 Som den fattigste sin Arv tør nævne.
 Selve Støtten som en Flagstang synes;
 Her med Ord fra Højens Top der lynes,
 Indtil Sværds slag dirrer i hver Tanke.
 Det er Danmarks gamle Helligdom,
 Strengt Tider paa de store kom,
 Højen maner: Se Dig for og om! ...
 Det er Sønderjyllands Skamlingsbanke.

Ligesom en stærk Rost, myndiggjort ved den Eviges Kalden eller Truen, overdøver ørkesløs Tale, saaledes løfter Højskamiingen sig og overrager den omliggende Egn.

Og Vejene, som fører derhen til, de er indgærdede af levende Hegn, ret frodige, temmelig fordringsfulde Gærder, hvorfra Pil og Hassel rejser sig og lukker for den fri Udsigt — og man kan kalde dem Højre-Pil eller Venstre-Pil, man kan foretrække Gærdet paa den ene eller den anden Side af Vejen: saa meget er vist, at Udsigten spærres til Højskamlingens alvorsfulde Banke, hvorfra Stenstøtten kalder ad os — eller truer ad os — kalder saa inderligt, saa hjertegribende paa det bedste i os — eller truer os ved at vise sine savtaktede Skrammer.

Saa kommer det Sted paa Vejen, hvor en og anden overlegen Haand har støvnet begge de levende Hegn: Ah! Befrielse, Befrielse. Velkommen, Du store Udsigt! Velkommen, Du rette, sande Frihed — hvorfra Folkets rene Aande slaar os i Møde!

Vi arbejder os, først kørende, dernæst gaende, op til Højskamlingens øverste Top, Plateauet, hvor saa mange Tusinder har været forsamlet omkring Mindestøtten — og endnu flere Tusinder førend Mindestøtten kom — spredt rundt omkring over den vældige Banke, og særlig lejrede lagvis, rækkevis, ned ad det naturlige Amfiteaters græsdækkede Sider — i hvis ophøjede Midte Talerstolen paa saa mindeværdige Dage, under saa stormfulde, eller saa løftende Tider, er bleven rejst, festlig smykket med grønt, overflagret af Dannebrogts røde og hvide Duge.

Grav i Jorden her: over et Areal af flere Tønder Land vil Du finde under Græstørven en Belægning af flade Sten; under Brolægningen Hundreder og Hundreder af Urner; Ben og Aske, Ben og Aske. Og Flinteklunger kan Du finde, og Offerstene, og Tingstene. Det graaner for Tanken, naar den vil søge til Bunds i den historiske Dybde. Menneskeofre — fy, det er ikke lystige Syner! Men ogsaa de højtidelige Bønner til Guderne, om Sejr for Folk og Vaaben, vil Du kunne høre. Og de alvorsfulde Raadsforsamlinger, hvor Ret og Skel blir fastslaaet; Strykeprøverne mellem Vid og Intelligens, Kløgt og Hukommelse. Og Ungdommen opfører de krigerske Lege; og Høvdingerne træde frem — tale — opildne — ægge — tilraade. Spyd svinges, Klunger lyne, Øjne gnistre, Raab udgaar: Før os, før os! til Kamp, til Sejr, til hæderfuld Død! Graaskægget Barde ledsager med sin Sang Høvdingers Tale. Og Præst, Offergode, Druide ... se ham dog dér, ham med Skæg ned ad Skindkjørtel, som hundredaarigt Lav ned ad Egebryst ... se ham, hvor han hæver Sten eller Bronzeknivens matblanke Klinge op mod Solstraalens flammegyldne Klinge — og de smelter sammen til én: et Mærke, et Tegn

paa, at Gudernes høje Raab har indviet Krigen — eller velsignet Frøden!

Drag af din Sko; thi Stedet, hvorpaa Du staar, er en Helligdom!

Det er en Helligdom — men ikke ved lavklædte, støvgraa, rust-anløbne Minder over Sagnhistoriens Ben og Aske. Hvis dette Land var Grækenland, saa vilde *her*, paa denne knæjsende Bankes Høj-plateau, staa Ruinen af et Tempel, indviet til den Gud, der skærmede Folkets store religiøse Fester og nationale Lege.

Det er Danmark, det er Sønderjylland. Her staar Ruinen af den Støtte, der indviedes til Minde for atten af Nationalitetens Forkæmpere mod Ijendtlig Vold og Magt — Ruinen af den Støtte, som en hæderkronet Erobrer plettede sit Soldaternavn ved at kaste i Gruset — og som Forkæmpernes sejge, utrættelige Venner og Fæller atter rejste paa sin historiske Plads — fuld af Skrammer og Ar, saaledes som Fjenden havde sat sit sidste Mærke i den.

Oh her, rundt omkring os, hen over det naturlige Amfiteaters tæt-besatte Græsbanke, Hoved ved lyttende Hoved — og fra Talerstolen, som Aar efter Aar, Fest paa Fest, var rejst for de Tusinders, de Tusinders Blik — her har ... aa, Landsmænd, hvor vidt er det dog kommet med os? ... her har Landets bedste Aand, Endrægts-aanden, Samlingsbegejstringen, den nationale Frihedserklærings helligste Ret kundgjort sin „Folkevilje“.

Eller — svinler det for mig? bliver min Tanke dum og valen? spiller Erindringer mig et modbydeligt Abepuds? Var det Borgere, som her kom sammen, for at spille en lille politisk Domino om en Tjære — her paa Græsbanken, medens de lod de „gamle nationale Vævehoveder“ aflire den forslidte Dannevangs-Vise fra Talerstolen? Var det nogle jævnskikkelige Kandestøbere, i den ellefte Time ophidsede gennem syv og firsindstyve hinanden modsigende Avisers Alkohol, som rundt omkring fra satte hinanden Stævne her paa „Bakken“, for at slaa en lille gemytlig Basseralle af med Skarnsviser over Estrup eller Skarnsviser over Berg? Var det ... ho ho! nu kommer vi straks, mine Ærede! ... var det en hujende og halsende Flok Højre-Intransigente og Venstre-Intransigente, der mødtes her omkring denne Mindestøtte og leverede hinanden et blodigt Slag med tomme Flasker, Stokke og Knipler — medens histnede bag de sort-hvide Grænsepæle hundred Tusind bepikkelhuede Tyskere peb i Fingrene ad denne lystelige symbolske Komedie med det danske Motto: Enighed gør stærk!

Jeg tror, jeg bliver gal. Jeg tror, min Sjæl og Død, at enten jeg er gal, eller mine Landsmænd er i Færd med at blive det.

„Saa sagte, saa sagte!“ siger den taalmodige. Og jeg trækker Vejret og fortsætter:

Hej Du, Venstremand, dernede ved Bankens Fod! Kom dog herop et Øjeblik ... kom herop, siger jeg. Vi var jo dog saa gode Venner før. Vi maa vel kunne tale os til Rette. Har jeg ikke de samme Idealer, som Du? Vogter jeg dem ikke lige saa trofast, som altid? Er jeg ikke en Ven af de smaa? — næres jeg ikke af den sunde Føde, Naturens og Folkelivets, som sætter sin Marv i det hele Folk? ... Jamen jeg har lagt nogle af Idealerne paa Hylden! ... Nej og Ja, lille Ven! Paa Hylden ligger de Idealer, som hedder *Illusioner*. Lad mig se din egen Hylde! Hvor meget har Du tabt i Vægt, af din Bagage, paa Livets Vandring? Kære Ven, gør mig blot den Tjeneste, ikke at skraale op med Ramser! Nævn mig ikke, hvad „Førererne“ siger. Blandt Førerne er der Mænd — jeg véd det bestemt — som allerhelst stod, hvor jeg nu staar — heroppe, forstaar Du! Men de tør ikke, de kan ikke, de generer sig, de har bundet sig for stærkt — hvad véd jeg: *de* har hundrede Grunde for dem.

Jeg er som den Fugl Solsort, der nu, trods Foraaarsregn og Blæst, fløjter i den lille Granlund bag de nationale Forkæmperes Mindestøtte. Den fløjter — trods Regn og Blæst, og i Solskin med — en kæn og trøstelig Vise heroppe i Højden om Naturens evige Op og ned, Ned og op! Den vilde vist tabe Næbet af Forbavselse, hvis Du spurgte den: Er Du en Venstre-Solsort, lille Ven? — eller skulde Du muligvis være bleven en fordømt Højre-Solsort?

Lad mig give Dig et Raad. Gaa hjem: sig Bladet af: sig alle Blade af — eller hold dem alle sammen, ligesom Du vil. Tænk blot det hele efter — paa egen Haand. Og kommer Du forbi din Nabo, Højremanden, saa gaa ind i hans Stue — gaa lige ind i Stuen til ham og byd: Guds Fred! Og sætter han sit Krus Øl hen for Dig: saa drik ham til ... Du kan jo ved Lejlighed gøre Gengæld derhjemme hos Dig i en „dansk“ Dram. Og se saa, at Du kan komme i en rigtig god Passiar med ham — uden det vanlige Skænderi. Du kan jo gerne spørge ham, hvorfor han egentlig, hver Gang han har villet undvige Dig, gik saa langt til Højre: den lige Vej er dog altid den bedste! *Den* Grundsætning vil han næppe tage Dig fortrydelig op ... Og skulde han saa, hvad der jo er rimeligt, begynde at tale om Forsvaret, om dets Udvikling, om det nødvendige Fædrelandssind — saa gaa dog for Guds Skyld, ikke hen og husk, hvad Du saa jævnlig har læst i dit Blad derom. Snak derom, hvad Du selv *føler* — og husk, at din Nabo i samme Grad, som han er en sørlig og rettænkende Mand, vil være Dig overlegen paa det Punkt. Thi han kan gennem *sine* Blade læse sig Bekræftelsen til paa sin *Følelses* Ret — medens Du bestandig maa blive staaende ved en Kritik, ved An-

førselstegn, ved at erindre om, hvad det ene Parti i Tinget har *tilbudt* at ville give — ikke ved det, som en Folkevilje og en Folkestemning bag Tinget ønsker og forlanger.

Vi Danske er nemlig endnu ikke, som Helhed, som Folk, bleven Socialdemokrater. Det er muligt, at om tusind Aar, eller om fem Hundred Aar, de sociale Tilstande i Evropa er ordnede efter helt andre Love end nu. Men det er sikkert — det kan Du ta'e Gift paa, som man siger — at vi, som Helhed og Folk, endnu i dette Aarhundred har drøje Kampe at bestaa blot for at hævde vor lille Klat Land, vor med saa stor Møje opførte Kulturbygning, vor *conditio sine qua non*: vort Sprog og vor fri Forfatning (blot den, som vi i *dette Øjeblik* har) — imod Militarismens, Bureaukratiets, Plutokratiets og Kritikens germanske Jerndespoti!

Jeg behøver muligvis ikke at tale tydeligere. Hvis jeg skal tale tydeligere, saa kunde jeg nemt forcere min Stemme; og den vilde da tabe i Myndighedsindtryk. Nej, lad saa vor store, udødelige Digter ytre sig. Han har tilstrækkeligt baade af Autoritet og Stemme: Gaa hen og forlig Jer, I ... nok sagt!

Jeg gaar saa alene omkring her oppe paa Skamlingsbanke — nej dog, jeg glemte rent ... jeg har jo mine underlige Rejsefæller. De stavrer omkring hver paa sin Led. Foraarsregnets fine Støv drives tværs over Banken af den friske Vind, og begge Dele tilsammen har drevet os fra hinanden.

Saaledes staar den sørgmodige, indhyllet i sin Kappe og betragter den høje, slanke Stenobelisk — hver Sten mærket i Kanten af de fjendtlige Minørers tapre Anstrengelser — og i sin oprejste Helhed at ligne med Saven i en Kæmpes Skrabnæsespil.

Og han gaar om til Støttens østlige Side og læser højt oppe, noget over Midten:

MINDE
OM DEN
DANSKE SAGS
FORKÆMPERE
I
SLESVIG

Og rundt omkring paa Obeliskens Kvaderstens Sokkel, i Mands-højde over Jorden, læser han Navne med saa mandig en Klang som: *Hans Nissen, Hammelev, Staal, Torning, P. C. Koch, C. Flor, L. Skau, Sommersted, H. Krüger, Bevtøft, Nis Lorenzen, Lilholt, P. Hjort Lorenzen, Haderslev, C. Manicus, C. v. Wimpfen* o. fl.

Der er ialt 18 Mænds Navne. Atten civile Forkæmpere for en Sag, der tæller Feltherrers, Officerers og menige Soldaters Heltedødsnavne blandt sine kaarne Sønner.

Men iblandt disse atten „Civilister“ skal man heller ikke forgæves lede om Heltedød paa gammel Retts, paa Sprogets, paa Nationalitetens Valpiads. De fleste af disse Mænd gik ikke ud af Kampen uden tunge Mærker af dens Hidsighed og Alvor. Hjort Lorenzens ildfulde Kraft maatte bukke under for de utrættelige hadefulde Angreb. Om Krüger Bevtolt tør noget lignende siges. Ham „sled“ Fjenden op. For Laurids Skaus Vedkommende, den glimrende Naturbegavelse, den mest veltalende Bonde, som Danmark sandsynligvis har ejet, maatte muligvis Overskudet af hans lyriske Temperaments Voldsomhed til, for at han kunde knækkes. Fjenden formaaede ikke at sprænge ham i Stridens hedeste Tid; han oplevede en stor Sejr for sin Sag — men det er lettere for en saadan Natur at bære onde end gode Dage; — saa sprængte han sig selv.

Og den sørgmodige sukker. Men, for F— hvad sukker dog den Mand for? Finder han kan hændes, at disse Navne her paa Stenen, og at alle de mange store, eller dog fremragende, i en ædel Sag deltagende Navne, som fredes gennem Minderne om Skamlingsbankens Sprog- og Folkefester — finder han ved en Sammenligning, at vore egne Dages Navne kun kommer i en hinkende Gaasegangs Epigontog op mod denne Støtte, disse Minder? Naa! man skal ikke straks briste ud i Graad og Tænders Gnidsel, fordi den ene Slægts Evner tages i Beslag af en mere splittet Tids Bestræbelser end den anden. Der kommer maaske en Nødvendighed, en stærk Nødvendigheds Krav — der nede Sydfra, hvor de sorthvite Grænsepæle staar — og *den* samler os kan hændes!

Thi at der skulde komme en „bydende Nødvendighed“ Nord fra — dér hvor Regntykningen for Øjeblikket hænger over Jyllands brede Landryg — eller Øst fra, bag Lillebælt, hvor ligeledes Regntykning hænger over de bølgende, frugtbare Øer — at der skulde komme en Riffel-Nødvendigheds jakobinske Feber over os ...

Sniksnak! Solen bryder blinkende frem, snart hist, snart her. Det er ikke paa Bøsseløb den skinner; ikke paa danske Mænds Rifler, der bruges mod ...

Fordømt Sniksnak! Spørg dernede, nordpaa, i Fredericia — spørg der nede i Syd, over Isted-Hede — spørg hist, hvor Als, hvor Broagerlandet, hvor Dybbøl hæver sig — spørg ude over den graablående Østersø med Orlogsfloaaders evige Kølvaandsturer, hvad danske Mænd bruger Rifler, Kanoner, eller blot danske Næver til — og uden at være den bitteste Stump af en „Chauvinist“, kan Du selv give Dig Svaret!

Den sorgløse kan for øvrigt hjælpe Dig paa Gied.

Dér kommer han, jævnt slingrende, med Hænderne i Lommen op ad Bakken. Han har støvet omkring i Støvregnen, uden at agte synderligt paa Regn eller Blæst. Han har kigget ind i den tilfældede Pavillon — „muligvis for at finde en aaben Buffet.“ Ja, for han har en god Appetit. Der var hverken Vært eller Værtinde derinde — thi det er længe siden, at der var Fest paa Skamlingsbanke.

Men noget skal man jo bestille; og saa har han staaet dér ved Krattet — Birketrær og Grantrær — langs Bankens østlige Rand. Der bygger en Solsort — flere Solsorter — og han har øvet sig saa længe, indtil han kunde fløjte Solsortens Vise efter:

Du spidser tidt din Tunge til
Og fløjter skarpt: Vi vil, vi vil —
Ja vi vil ud at slaa's nu!
Hvad slaa's I for? Kun En det véd,
Og han kan sige Dig Besked:
Det er den pure Trods, Du!

Slaa af paa dit — og Du paa dit,
Og bo og byg i Huset frit,
Som vi Smaafugle gør' det;
Men kommer der med Vold ved Nat
En fremmed Tyv, saa tag ham fat —
Lad se, om Fyren tør det!

At slaa for Rede, Hus og Hjem,
Den Sag, den er saa ligefrem,
Som nogen Sag kan være.
Ved Genbyrdsstrid og huslig Kiv
Forgiftes kun det korte Liv —
Skal sligt en Fugl Jer lære?

Vi frygter Ugle, Ræv og Kat,
Aarvaagen i vort lille Krat
Beständig I os finder;
Men opstaar Strid imellem os,
Vi glemmer ej, at skal vi slaa's,
Saa har vi ydre Fjender!

Fjernsigten er lukket — i det mindste i videre Forstand. Det vældige Rundskue er omhængt med Ruskregnets tætte Flor — ja,

sig kun: Sørgelov! Vinden faar det vel til at bøge, men der skulde en Storm til — en stærk Storm — for at faa det væk. Det omliggende Landskab — Marker, Skovbakker, Hede, Landtunger, Bælt og Hav — sænker sig vel som altid, i andagtsfuld Ærbødighed for det ophøjede Punkt — men Tonerne er skiferblaat, graat i graat, udviskede, hængende Toner — man maa *ane* sig til, hvad der heroppe fra kan ses paa en klar Sommerdag — deriblandt de otte Sogne, som, endnu i den ellefte Time, ved den sørgelige Fred kom til Danmark ... Og Højskamling selv ligger netop i et af disse otte Sogne. Unægteligt, man kommer til at trække Vejret paa en underlig Maade. Kun et Pennestrøg — Guderne skal vide hvilket ... ellers havde denne Banke nu ligget under det „store tyske Rige“ — lige saa sikkert som at *denne* Støtte endnu havde ligget knust hen ad Højens Grønsvær — eller var bortkørt til Gadefliser og Trappestene for de preussiske Honoratiorens i Haderslev og Aabenraa!

Denne Banke! Skamlingsbanken! ...

Thi, trods Støvregn og Blæst, trods dragende Skyer, der gerne vilde skjule baade Nord og Syd, Fortid og Fremtid, Ret og Uret for os — saa er det dog *heroppe*, at vi staar; det er en af Danmarks Helligdommes Grund vi betræder.

Drag af din Sko! drag af ...

„Nej!“ siger den taalmodige sindig og tager mig under Armen, førende mig ned ad den vestre Side mod Amfiteatret: „vi kan blive vaade nok endda, uden at trække Sko eller Støvler af. Det skulde da være, at vi havde Galoscher!“ ...

„Hør, Menneske!“ siger jeg. „Det er ikke Stedet her at lave daarligere Vittigheder paa!“ ...

Men han ryster sindigt paa Hovedet, trækker lidt paa Skuldrene, nikker, og peger ned mod Jorden:

„Se dog, hvor denne dejlige, fine Regn faar det friske Foraarsgrønt til at komme frem. De kan være rolig for, Højstærede; hvis Solen skinnede, og man lagde sig ned, saa kunde man høre Græsset gro!“

Vi staar foran en Sten, en anden Støtte, adskilligt mindre end Obelisken deroppe, men Stedet er ogsaa lavere — omtrent i Linje og Retning med Talerstolen ... ja, det vil sige, den Talerstol, som opføres her paa de store Fester, saaledes at den dominerer hele det omkringliggende Amfiteater — den naturlige Hulning i Banken, hvor de Tusinder, de Titusinder lytter til Høvidsmænd og Førere, til Præster og Skjalde.

Stenen er rødlig, poleret norsk Kranit. Der er en Indskrift:

NICOLAI FREDERIK SEVERIN
GRUNDTVIGS
MINDE

4 Juli 1844 — 4 Juli 1884

SVENSK OG NORSK FOLKEHØJSKOLER
REJSTE DENNE STEN.

Neden under er indsat Thorvaldsens Broncemedaillon „Dagen“.

Denne lysvaagne og aarvaagne, frisk og frejdig hensvævende Kvinde, der holder en glad Dreng paa sin Arm — Drengen, der strør Roser, Violer, Forglemmigejer efter sig langs alle Veje, langs alle Stier ...

Men Solen er jo fremme. Som med ét Slag er det straalende lyst omkring os. Himlen er blaa; hvide Sommerskyer boltrer sig derhen over; Lillebøltet er blaat — og i blaa, klare Toner svæver Fyenslandet derovre. Skoven ved Bankens Fod er grøn — og op ad Banken, rundt omkring fra det uendelige Landskab, mylrer det med Mennesker.

Der er ingen sorthvide Grænsepæle at skimte mod Syd.

Men over alt vajer Danebrogsfaner. Og paa det højeste Sted — dér hvor nu Stenobelisken knejser i hele sin nøgne Slankhed — er der paa en vældig Stang hejst et sandt Kæmpedanebrog. „Dette Flag var anskaffet i København, og havde en Størrelse af 12 Alen i Længden og 6 i Bredden. Ved Solens Opgang aabnedes Festen med Danebrogs Hejsning og med en Salut med Kanonerne, som man havde bragt paa Banken, for med disse at give det danske Løsen og der-ved forkynde Festdagens Frembrud.“

Saaledes i det mindste beskriver en sønderjyds Forfatter Aabningen af den første store Sprogfest paa Skamlingsbanke. Der er altsaa den første store — og der er den efterfølgende, endnu berømmeligere, hin 4 Juli 1844 — og saaledes vedbliver de Fyrrerne igennem, medens man efterhaanden nærmer sig de store politiske og krigerske Begivenheder, der skulde sætte Kronen paa saa vel Alvor som Fest.

Men for os, i dette Øjeblik, er der ingen Sønring mellem den første, den anden, den tredje osv. Thi de bæres alle af én Stemning — man kunde sige: af én Farvetone — af én højtidsklædt Maj- Junijulidags grøn, blaat, rødt og hvidt ... Hurra! lad Kanonerne dundre! hejs Flag i Stang! Musik! Nationalhymner, Fædrelandssange

... man trykker hinanden i Haanden, man falder hinanden om Halsen — ja noget nær —; der kommer Taarer i Øjnene ... disse haarde, strenge sønderjydske Bønders Ansigtsmuskler dirrer — de generte Købstadsfolk ler og græder paa en Gang — og de livlige Øboere derovre fra — og Københavnerne — ja de har nu engang saa let ved at være livlige. Men her er de det dobbelt.

Og der holdes Taler!

Hvem taler?

Laurids Skau taler; han med den stærke Røst og det straalende Ansigt, han, om hvem Oria Lehmann siger: „Den stolte Riddersmand i Bondekofte, hvis hjemmeløste, mandige Stemme har lagt os Danske hinsides Kongeaenen og Bæltet det paa Hjerter, at den dansk-slesvigske Sag er hele Danmarks Sag.“

Denne Skau siger de stolte Ord:

„Slesvigernes Vaaben er ikke en Abekat, men en Løve!“

Hvem saa?

Gamle Drewsen taler. Han henvender sig til Peter Hjort Lorenzen og overrækker ham, under Forsamlingens først studsende Tavshed og saa endeløse Jubel, det berømte Sølvdrikkehorn „hamret af gode danske Markstykker“. Og hvilken Inskription er herpaa? „Slesvig-Holstenerne vare saa gode at skrive den for os; thi vi fandt i den slesvigske Stændertidende Ordene: *Han vedblev at tale Dansk!*“

Og saa oplæses der en Skrivelse fra Tscherning, paa Foreningen for Marksubskriptionens Vegne.

Aa jo; det er gode Navne, disse.

Her tales af de mest fremskredne Aander, de mest fremragende Mænd, som den Gang, med ungdommelig eller med mandig Begejstring, løftede med paa eller bar frem den dybeste og ædleste Bevægelse, der muligvis endnu har grebet vort Folk, og hvis varige Frugter ... saa ti dog stille med alle smaa gnavne eller klynkende Indvendinger! ... vort Folk i Dag og i Morgen og i en lang Fremtid vil nyde.

Her taler Grundtvig — for første Gang for 12,000 Mennesker.

Grundtvig, som man havde „grint“ ad saa længe.

Han er allerede til Aars nu; han har ikke skyet den lange Rejse fra København. Her staar han — som en gammel Barde — en halv mytisk Skikkelse — og dog saa lyslevende lige i Centrum af sit Folks Hjerter.

Han taler stive fem Kvarter i Træk — den længste Tale, der er holdt paa Skamlingsbanke. Nu har vi saa nemt ved at trække paa Smilebaandet og sige: han kunde muligvis have gjort det kortere! — Lad saa være! Selv betegner han siden denne Tale som „det

lydelige, det fuglevingede Ord, som jeg aldrig har fundet saa let, saa flydende, saa kækt, saa forvovent og saa lykkeligt paa mine Læber, som mellem Skamlingsbankerne."

Man maa have hørt ham tale; og man maa have set ham. Og saa maa man tænke paa, hvor meget der skulde vækkes op, hvor naivt modtageligt Folket var — men ogsaa hvor uopdyrket.

Saa begriber man — og saa vurderer man — dette Stormvejr og denne Susen, denne evige Strøms Rislen og bratte Fald, Hop over knudret Grund og jævne Gliden — med alle den nordiske Mytologis Slagord, med Sprogets mest improviserte Mærkeligheder, med uhyre — man tilgive — „wagnersk“ Genialitet — og saa med blaa Havdunst, med Hederøg, med Skovfortæning — ja med Sandmiter, som man maa ase sig igennem.

Grundtvigs Navn staar med Rette paa Skamlingsbanken ene for sig.

Man kunde lære at elske ham her — hvis man havde hørt ham. Man lærer at beundre ham, blot ved at læse denne Tale igennem. Og det, at man kommer Talen igennem, det er et Vidnesbyrd om Ens Beundring for Banebryderen og Vismanden.

Og saa taler — naa ja, saa taler Orla Lehmann.

Men ogsaa en anden staar ene her, foruden Grundtvig. Han har selv sat sig en Mindesten, en poleret, men dog ikke af norsk Granit, ved sin mærkelige Tale: „Jeg er en Jøde, hvad vil jeg imellem Jer? ... Megen af eders Glæde forstaar jeg maaske ikke; men eders Smerte forstaar jeg. I Smerten er jeg eders Broder. Her er min Haand. Kan den skrive for Jer, kan den slaa for Jer, saa kommanderer; det er en Broderhaand!"

Ak ja. Denne Tale kunde maaske Goldschmidt endnu i dette Herrens Aar have holdt paa Skamlingsbanke — hvis her var Fest endnu. Goldschmidt kunde endnu holde en saadan Tale — ikke blot som „Jøde“, men som et *troende* Menneske.

Naa; saa taler Carl Ptoug her — som „Skandinav“ til Sønderjyderne som „Skandinaver“.

Javist, javist; det klirrer nu, som om der ikke var gaaet fyrrer men hundred Aar. Og dog, mine unge Herrer, er dette Smil og denne Skuldertrækning for iet købt. Thi havde vi været unge den Gang — saa havde vi været Skandinaver. Lad os se til, hvorledes vore egne Faner ser ud om en Menneskealder. Kan hændes de er mere mælgnavede, end denne skandinaviske Standart, der blev baa-ret af en Mand med en rank Ryg og med Blus paa Kinden. Lad os se os vel for, at vi ikke for Banens Maal bliver baade krogede og gustne ...

Thi hvor længe, hvor længe fægter vi under Silkebannerets *Couleur de rose*?

Og saa har „Himmelbjergspræsten“, den gamle St. St. Blicher talt her, baade paa Vers og i Prosa. Og for at gaa igennem alle „Afskygninger“, saa har her, paa den sidste Skamlingsbanke-Folkefest, en af Danmarks mærkeligste Adelsmænd, maaske vort Lands „Alkiabiades“, Baron Blixen-Finecke, talt om „den Bevægelse i Hjertet, der griber enhver dansk Mand, naar han betræder Slesvigs Jordbund. Maatte den gode Aand, der i onde og haarde Dage var vakst her i Landet, fremdeles bevares og gennemtrænge alle Samfundsklasser, saa at ogsaa de, der hidtil fornemt havde bevæget sig paa en taabelig Statskløgts Styler, stege ned af disse og følte sig som Medlemmer af et enigt Folk!“

Saaledes myldres der her op ad Banken, saaledes vajer Faner og hvælver sig det grønne, medens Solen skinner derpaa. Saaledes lyttes der, saaledes tales der ... Og Skuddene dundrer, Nu svinges Hatte og Huer, Man trykker hinanden i Haanden. Der staar Taarer i Øjnene...

Se, det lysner — Aandens Solblink falder
Over Skarer af forskellig Alder,
Vidt forskellig Dont, Natur, Forstand.
Enfolds Barn staar her ved højtbegavet:
Nu gaar Bølgen over Folkehavet.
Samme Løftning gennem hver en Mand.

Og det var, som Bjergets Indre hæved,
Som om hver fra Græssets Brink blev hævet
Op mod Verdner af en ukendt Pragt.
Bristed Boblen? — sank de stolte Strømme?
Naa, saa brist! I Folkehjertets Drømme
Holder Ærens Røst sin Nattevagt.

Gennem tunge Tider, gennem mørke,
Som en Skare gennem Sandets Tørke,
Baner Folkets Længsel sejgt sig frem;
Der kan ledes ret — og ledes ilde —
Men til sidst den finder Bjergets Kilde,
Som har Udspring højt i Sandheds Hjem.